

NÁLUNK MOST A LABDA, RONALDÓNÁL MEG A PEPSZI

(A foci szerepe családjunk emberré-válásában c. hosszú dolgozatból)

Nálunk a labda – mit mondjak? – mindig nagy, kerek becsben volt. Ezért én már gyorsan kifényesedő, majd fokozatosan elhalványuló, kissé elpuskázott tollforgatói karrierem elején eszembe vettem, hogy megírom a labdarúgás elmés, szórakoztató történetét, amely félkerek sztori valahol az ógörög Labdakosz király udvarán kezdődik, illetve a dioszkuroszok lelkes csapatjátékával kissé arrébb, és ki tudja, hol végződik, melyik naprendszerben – egy esetleges újabb nagy BUMM! után. Ugyanis köztudott, hogy az argonauták – két kaland között – színarany kolkhiszi gyapjával töltött, kerek argonauta-sapka rugdalásával múltatták idejüket a hellészpontoszi kikötőben, Labdakoszék pedig – ugyan ez kevésbé ismert, ám attól még igaz – erre a célra különleges fajta angóranayúl szőrével kitömött, patkányzsírral fényezett emberi fejbőrt használtak a saját grundjukon. A téma tehát kínálta magát, vagyis azt a sanszot, hogy például a kortárs angol tollforgató, a viccdús Nick Hornby elől még anno, jóelőtte az ő kibontakozásának egyetlen pompázatos megmozdulással elorozzam, de nem lett ebből semmi, merthogy a nyulak elterelték a figyelmem. Ennek eredménye ma már kevésbé legendás, ez azonban mit sem változtat a dolgok állásán. A saját koponyaüregemben elszaporodó, fűrge *cuniculus* népség kártékonyságáról én tkp. sosem vettem tudomást, mindig is inkább örültem neki, és ez marad is így, amíg teljesen ki nem megy belőlem a levegő. Míg térdre nem rogyok, miként a híres Héraelész, amidőn az Olümposzra vezető út egyik embertelen megpróbáltatása során – vakondtúrásba rúgva – vastagon a kijelölt barlang mellé szúrta az eléje passzolt kecskehólyagot, hogy nyomban azután Euripidész világhíres gondolatának kezdőszavaival terüljön kinyájában a földre: *Ki mondja még, hogy vannak égben istenek?!*

– Nem, nincsenek – folytatom én, aki már betéve tudom Euripidészt, s csupán legyintek. – Ha ember mégis úgy hiszi, csak régi mendemondákhoz ragaszkodik.

– Csak? – kapja föl apró, göndör fejét Démokritosz. – Csak emberi megállapodás szerint van édes és keserű, meleg és hideg és többféle szín, a valóságban azonban csak atomok és űr van.

Erre nem szólok semmit. „Csak” hallgatok és bámulok kifelé az ablakon. Érzem, ha folytatnám a vitát, amennyiben engednék a szirének (vagy maga az ördög!) csábításának, annyiban ismét távol sodródnék a kijelölt pályától. Megint messze a partvonalon túlra driblizném magam, még így sántán is, kehesen, amilyenné lettem mostanára. Hiszen olyannyira messzire kerültem a régi időm dicső focijától, hogy még partjelzőnek sem lennék jó; legfeljebb béna, pocakos zászlónak. De annak meg minek?

– Édes ám a változás – kacsint gúnyosan Euripidész.

– Hogy borulna ki veled Kharón ladikja, és még az emlékedet is mosná el a Styx vize! – kacsintok vissza.

Csend honol az ablak alatt. Nem mozdul semmi. A szomszéd gyerekek elmentek más-hová labdázni, ricsajozni. Nos, amíg vissza nem jönnek (hogy mikor jönnek, tiszta lutri), fogadjunk: *íme egy kérdés!* Aki gyorsabban megválaszolja, mint én, ingyen elküldöm neki ezt az írást. Nincs jelentkező? Fogadjunk, nem is lesz. Vagyis előbb a kérdés:

– Mi köze Herkulesnek a disznóvágáshoz, mindkettőnek pedig a gyerekjátékhöz?

Na, valójában ez csupán amolyan bibliai kérdés-alakzat, mindössze nekem jelent holmi szilárd pontot, kínálkozó retorikai eszközt, hogy még használható, rugaszkodó lábammal kimozdítsam magam a kívánt irányba. Választ nem várok a némaságban, csupán a magamét. Eszerint, ugye, egy jól megtermett sertés lefogásához, földhöz teremtéséhez vagy több ember szükségeltetik, vagy egy Héraelész, ehhez való spéci eszközöket nem is említve, mint pl. az orrcsavarót, hogy lábadjon könny-

be a szem! Ez tehát egy olyan típusú szabadfogású birkózás, amelyben az embernek akkora szabadság adatik, hogy a leteperés után kést mártson hetedhét ország-
szomszédra rimánkodó, visítózó, fegyvertelen ellenfelébe, majd szó szerint a vérét vegye, szőrét pörkölje, aztán feltrancsírozza, ledarálja, groteszk módon a zsír és hús egy részét belegyömöszölje a gazdaállat belébe, s még sok egyéb méltatlanságot műveljen ebben az úgymond „véres balkáni aktusban”, miközben győzelmi mámorában gyakorta – csaknem rituálisan – meghúzza a butéliát. Megszopja még olyan is, aki egyébként nem szokta, ezért a disznóvágások gyakori mellékterméke egyrészt magának a felizgult gyomrú embernek a hányadékán, másrészt az „áldozati lény” mégiscsak szétfreccsent vérén és szarán túl: a vesztes barom testének némely használhatatlan, netán épp felhasználni nem óhajtott része, pl. a húgyhólyagja,

amely lényegbe vágóan nem különbözik a – már éppenséggel Hé-
raklész apropóján említett – kecske-
hólyagtól.

Nos hát mindegy, disznó-e vagy kecske, szarvas-e vagy sem, Herkulesé vagy kié, játszani imádó gyerek szempontjából egyre megy. (Futball vissza!) Anyai nagyapám, az a pálinka- és borimádó tanyasi ember mesélte, hogy ha sapkával, emberfejjel nem is labdázott soha, ellenben a

disznó hólyagjával igen. Merthogy azt igen sokat rugdosták gyerekkorában, sőt legénykorában is, amikor hátul a legelőn egy-egy ilyen hólyag körül hóban-vízben összesereglett a két rivális falu egymásra kifent férfinépe. Elhangzott a sípszó (gyakorta lövés helyettesítette), aztán hajrá, *aggyneki!*, tavaszidőben a békésen legelésző birkák ijedtére, netán a rémületükben cigányútra kérődző tehének szenvedésére. Árkon-bokron át kergették a lasztit, nyáridőben alkalmasint holmi gombolyagot, legfőképp egymást püfölve, valamiféle kezdetekre visszanező labdarúgás és karmolósi gyanánt, ama távoli időket idézve, amikor a ködös Albionban még nem vált ketté rögbi és foci, és ez az oltári dulakodás természetesen magában foglalta mind a birkózás, mind az ökölvívás elemeit.

A dolog kés nélkül is vérre ment, s az a falu győzött, amelyiknek deli legényei tovább állták a sarat. Törött lábbal, bőrcsonkon fityegő bajusszal, letépett füllel és kinyomott szemmel aztán fáradtan, de megdicsőülten, valóságos hősként meg lehetett pihenni az elején szurkoló, később rendre sopánkodó, síró-rívó anyák, feleségek és menyecskék ölelő karjaiban. Ez volt a legnagyobb heti izgalom, utóbb azonban a hatóságok nagyon szigorúan betiltották, s a focinak ez a viruló, kérges ággá kamaszdó vadhajtsága lassan elszáradt, hovatovább lepottyant, csak az emléke maradt, ám az is meghalóban, mert ilyen könnyörtelenül taposott rá az idő stoplija.

Na, nálunk a labda – tényleg! – mindig óriási, kerek becsben volt, akárcsak a (vesepucoló) görögdinnye; tiszteletnek örvendhetett a foci mindkét ágon, bár jóval inkább az apain. Tudniillik egy szép napon – óriási megrökönyödésemre – észrevettem, hogy szerencsétlen anyai nagyapám valójában nem is ismeri a labdarúgás szabályait. Szeretett róla beszélni, akárcsak a bosztánok kezeléséről, de nem ismerte, amivel persze nem ácsorgott társtalanul ebben az érdekes világban. Ő egyébként úgymond balról, másik nagyapám meg jobbról közelített a pályához, s jómaguk is gyakran összerugdosták egymást labda nélkül a gyepen, becsúszás 2 lábbal, éles könyék stb., míg apám szét nem választotta és sarokba nem állította a két egymásra acsarkodó kisöreget. Mindazonáltal a jelenet gyakran megismétlődött, ellenére a számtalan figyelmeztetésnek és sárga lapnak, ettől meg attól való eltiltásnak, mert ugyebár: *a szenvedély!* Megmérkőzni minden áron. Akkora halat képtelenség lett volna kipecázni még egyet, amekkorát az anyai nagyapa, ezért hát le kellett elméletileg törölni őt a focipályáról, amelyen tényleg üveglábakon állt.

– Opszíd! - kiáltozta a térdét csapkodva régi fekete-fehér tévékészülékünk előtt az

apai, azaz szegedi (honvéd) nagypapa, az anyai, azaz becsei (partizán) nagypapa közben fülig pirult, nem tudván, mi a fészkes az az „opszíd”, ők sosem játszottak „opszíd-ra”, ő ellenben tud mást, amit képtelenség elhallgatni..., a szegedi nagypapa viszont utálta, ha más is beszél közben, aztán így: reszketett, sistergett a levegő, vadul cikázta, pattogtak benne Démokritosz begerjedt atomjai; a hőtől beizzott és büdösen csöpögni kezdett az egyik eltévedt szurkolói petárdától kisvártatva be is lobbanó, az ógörögtől messze elszállt, régi tragédiák iránt mégis fogékony történelem.

Hát, ami igaz, az igaz. De vegytiszta formában melyik is lenne az?

Tény, hogy magyarországi, méghozzá szegedi, majd hajósi, majd megint szegedi, majd pesti, majd budai, de valójában és részben jugoszláv, történetesen vajdasági, hovatovább legpontosabban temerini magyar nagypám: csakugyan focizott egykor. A temerini TSK-ban rúgta a bőrt. Ő, igen, róla olvasható megmásíthatatlanul a – főleg az én kitartó gondozásomnak örvendő, ugyanakkor gyakorta faktumokat hamisító, eseményeket és szereplőket nem csekély kárörömmel, egyre ziláltabb elmeállapottal mintegy berosáló, akár egész nagyanyákat felcserélő (minimum egymásba mosó) gonosz tevékenységemtől szenvedő, helyel-közzel mitologikus – családi archívumban, miszerint ez a nagypapa *fiatal korában robbanékonny szélső volt, úgy focizott, mint annak a rendje: szélvészgyorsan futott el a jobbszélen, s nem cselezte ki a metszéspontba, találkozási pontba szúrt zászlót is, ehelyett félmagasan ívelte a labdát a tizenhatosba, oly precízen tálalt, hogy igazán nehéz volt elvéteni. Tetszik, nem tetszik, így van: Kecskének becézték, mert úgy futott görbe lábain, leszegett fejjel, mint e nagy állóképességű, jól tejelő háziállat. De a jobbszélen való elhúzáson kívül, a vargabetűkön és a biciklicseleken túl összetettebb feladatok megoldására is képes volt, nemhiába lett a közönség kedvence. Amit ő művelt, az több volt közönséges mekegő kérődzésnél, amiből egyre több kerül a zöld pályákra, a két kapu közé, mutatványéhes szemek ezrei elé (...)* Mindig is volt benne valami katartikus vonás, amit sosem igyekezett palástolni, valami kalászba szökkenő öröm a hálaban fickándozó labda láttán, amit végül is sosem ő lőtt be.

– Az én igazi focista nagypám!

Csukafűzőjét kötögeti egy rég összekaristolt, kifakult képen. Balázs Pál 1, a híres Kecske. Mek-mekk úr a Hajrából. Vagyis ténylegesen a TSK csapatából, amelyben olyan helybeli hírességek rúgták a bőrt, mint például a Puhalák faszobrász fia, Puhalák Ödön, aztán Kocsicska Márton, a hajlott hátú bekk, vagy a Micsutka-ikrek: Micsutka Ede, Micsutka Géza, valamint Micsutka László 1 és Micsutka László 2 (az öreg Micsutka László ugyanis annyira szerette a saját nevét, hogy két fiát is László névre keresztelte, mert mint mondta: ha az egyikkel netalán történik valami, még mindig ott a másik, hogy tovább dolgozzon a focista familia hírének „lacikus” öregbítésén).

A TSK ún. magyar időkben a Vajdaságban olyan haditettre is képes volt, hogy egy alkalommal döntetlent játsszon az ÚAC-cal, azaz az Újvidéki Atlétikai Klub akkori legjobb gárdájával. Nagy szó volt, a legjobb emlékezetű öregek még időnként regélnek róla. A légiriadó után – miközben az egyik meghibásodott, ennél fogva lemaradt és eltévedt, füstcsíkot húzó bombázó katapultált pilótája félelemtől beszarva landolt a kapu mögött – Micsutka László 1 fantasztikus fejességével egyenlített a TSK, és ez Micsutka László 1 izmos vádlíjú, kissé horpadt fejű alakját mindörökké bearanyozta. Olyannyira, hogy később sikerült benősülnie az egyik leggazdagabb temerini családba. A vagyont sajnos nem sokáig élvezhette, mert csakhamar jött a felszabadulás, és mint tudjuk, ott a tehetőseket a nép nevében „megszabadították mindenüktől”. A TSK győzelméről sem volt egészséges beszélni tovább. Nehogy tényleg „opszidon” találja magát az ember, aztán fújjon a bíró.

Balázs Pál 2, az én édesapám, aki egyébként egészen túrhetően olvas még mindig ógörögül meg latinul (még ha az előzőt nem is érti), tehát nem egy tök bunkó, primitív focista, a TSK-ban labdarúgott közvetlenül a háború után, mielőtt áttért volna a hokira. Neki meg a „kolónacokkal” gyűlt meg a baja. Gyakran mesélte, hogy a Temerin mellett mesterségesen felduzzasztott szerb telep faluban, Járekon például mindig is milyen veszélyes volt győzni. A csapatnak általában a mérkőzés előtt jól be kellett rúgnia, hogy merészelje végrehajtani a haditettet, és miután az meg-

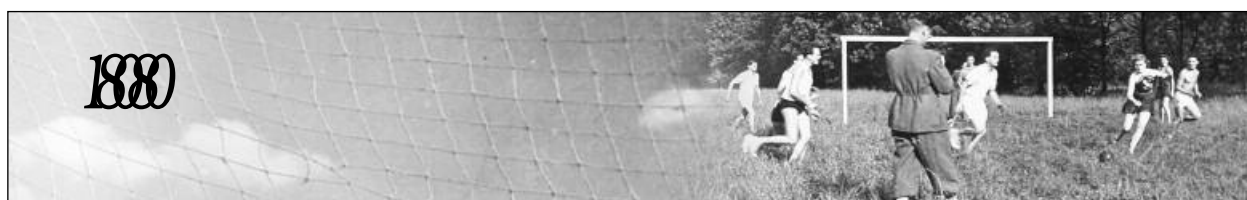
történt, illet nem sokat „pimplizni”, tanácsos volt – akár bíróstul – gyorsan felkapaszkodni a temerinieket (csúfnevükön *pergácsiakat*) Járekre kiszállító spediterekre, majd jól odacsördíteni a lovak fülei közé. Ilyenkor Járek feldühödött népe rendre üldözőbe vette az átkozott „gömbösöket”, és kaszával-kapával hajsolta őket Temerin pereméig, hogy ott megtorpanva, öklüket rázva válogatott, ragadós szitkokat szórjanak még utánuk.

Bizony, mesélte édesapám, egyszer majdnem utolérték őket, és úgy nézett ki, valamiféle áldozatot kéne gyorsan mutatni/hozni. Például – hátralökve – be kellene áldozni a leghátul holtsápadt orcával ott gubbasztó-kapaszkodó, velük együtt szökő-zötykölődő, „elvetemült, magyarcsatlós gazember és rossz szerb” játékvezetőt, szerencsére azonban – derült égből villámcsapás – olyan égiháború tört ki hirtelen, akkora port kavaró és akkora jégverést hozó (valóságos alföldi tornádó!), hogy az nyomban lehűtötte a kedélyeket. Sőt, aztán mindannyiuknak együtt kellett menteniük a menthetőt, minden egyéb sportbéli, hovatovább történelmileg tisztázatlan, vérfoltos számlák ellenére. Mert ilyen volt akkor még az a jó régi, második világhéges utáni Jugoszlávia, amelyikről tudjuk, vastagon lesre fut majd valamikor, sok termékeny meg meddő, gólzáporos vagy éppen góltalan esztendő elmúltával. A stadionban akkor felrobban az összes petárda, és az óriási füstgomolyagban, sikolyok és sóhajok közepette összedőlnek a más-más csapatnak szurkoló négy világtájról elnevezett lelátók.

Érdekes, hogy én, aki később az ÚAC-ban fociztam (illetve a *FK Novi Sad*-ban, hogy azt követően a *Vojvodina* kosárlabda-csapatához igazoljak át, miután megnyúltam zsiráf módjára), egyik iskolai dolgozatomban – a mi családunk virtuális serlegét fényezendő – apám ún. *járeki esetét* úgy írtam le (*Ember, aki elől kilőtték a labdát* címmel!), hogy tkp. az én ruganyos léptű, rüszttel nagyokat durrantó nemzöm bátorságának, páratlan lélekjelenlétének köszönhetően menekült meg anno a TSK. Tudniillik apám leugrott a spediterről, majd egy látványos bicikliesel után (amilyet még csak Sir Bobby Charlton tudott mutatni a maga helyén és a maga ide-

Balázs Attila

jében, méghozzá a legendás angol válogatottban) beváltott a sűrűbe: azaz eltűnt a kukoricásban, magával rántva ezzel az üldözők dandárját, akik lőttek is utána, azonban mindössze a pattogó labdát találták el. Ettől a laszti valami hosszú, szomorkás, fíngás-szerű hangot hallatott, majd felettébb groteszkül kilehelte lelkét, apám meg csak rohant-rohant a sorok között, futott a hullámzó tengeriben, míg szarvassá nem változott, akárcsak egykor Akteon, hogy korán felnyúló – ezzel némi tesztoszteronbőséget valószínűsítő – homlokából sarjadt, terebélyes gím csontkoronája beleakadjon a kukoricalevelekbe, s ott fogják el egyébként is állatira szőrös lábú édesapám örökre. – És akkor ez nekem olyan tudományos és szép volt (teli ügyes zárójellel), hogy büszke elérékenyülésemben kicsordultak a könnyeim. Tanárom elkomorodott, anyám viszont könnyedén elhumorizálta a dolgot, méghozzá holmi megjegyzéssel apám agancsára; illetve apám ama legendás futására célzott, amikor is a fateret elesípték a határőrök a történelmi zöldhatáron, hogy annak eredményeképp árnyékba kerüljön némi időre. *Henc, pónál... sitt!* Ez azonban egy másutt papírra vetett, harmadik történet a család szétszakadásáról, nincs köze a labdarúgáshoz, következképp nem is tartozik ide. (Futás, labda nélkül.)

Akkor itt sípszó. Hosszabbítás nélkül egyelőre ennyi.
És ha füttykoncert jön is, hát jöjjön és legyen. Mindegy. De azért még:
– Hajrá, TSK!

